

Как твори Творецът

Откъс от книгата

В Евангелието постоянно се говори за плода, който трябва да даде семето, когато пада на добра почва, за талантите, подарени на човека, които трябва да бъдат върнати, но не същите, а значително умножени. Така Христос чрез притчи говори за творчеството на човека, за творческото му призвание. Христос осъжда заравянето на дарбите в земята, т.е. липсата на творчество. Цялото учение на ап. Павел за различните дарби у човека е за творческото призвание. Дарбите са дадени от Бога и изявяват творческото призвание. Те са различни - всеки е призван към творческо служение според специфичния, даден на него дар. Затова не може да се твърди (макар и да го чуваме често), че в Священото Писание - в Евангелието - не се говори нищо за

творчеството. Казано е много, но трябва да умеем да го четем, трябва да се досетим какво Бог иска и чака от човека. Творчеството винаги е разгръщане, нарастване, добавяне, създаване на нещо ново, несъществуващо в света.

И човекът, създаден от Твореца като Негов образ и подобие, също е творец и е призван към творчество. Но творчеството има сложен състав. То предполага не само свободата на човека, но също и дарбите, подарени на човека творец от Бога Творец, както и света като арена за творчеството. Човешкото творчество предполага три елемента - свободата, благодарение на която единствено е възможно да се създаде нещо ново и несъществуващо, дарбата и свързаното с нея предназначение, както и

сътвореният вече свят, в който се извършва творческият акт и от който човекът черпи материал. Човек не е създател на своята дарба и своя гений. Получил ги е от Бога и затова се чувства в Божията ръка, оръдие на Божието дело в света. Няма нищо по-смешно и по-жалко от това, да се гордееш с гения си.

Човек не може да черпи материал за творчество от самия себе си, от собствените си дълбини, от нищото. Материал за творчество се взема от света, сътворен от Бога. Виждаме това във всички изкуства, изобретения и открития. Виждаме го в творчеството на познавателния процес, във философията, която предполага битие и създаден от Бога свят - предметни реалности, без които мисленето протича в празнота. Бог е дал на човека творчески

дар, талант, гений и му е дал света, в който и чрез който да осъществява творческия си акт. От Бога идва зовът човекът да извърши този акт, да осъществи призиванието си и Бог очаква отговор. Човешкият отговор на Божия зов не може да се състои изцяло от елементи, дадени от Бога и произтичащи от Него. Нещо трябва да произтича и от човека и точно това е творчеството, сътворяването на новото и несъществуващото. Но това нещо не е нещо, а нищо - то е свободата, без която няма творчески акт.

Във всеки творчески замисъл има елемент на първична човешка свобода - неопределена от нищо, безкрайна, идваща не от Бога, а към Бога. Божият зов е насочен към тази бездна и от нея очаква отговор. Във всяко творчество има безкрайна

свобода, но творческото съзиждане е толкова сложно, че е трудно да се открие в него този първичен елемент. Творческият акт е също взаимодействие на благодат и свобода, идващи от Бога към човека и от човека към Бога. Затова този акт може да се опише ту повече с понятия, свързани със свободата, ту най-вече с понятия за благодатта, за проникване с благодат и вдъхновение. Но вдъхновение без свобода не е възможно.

Творчеството има две страни, два различни акта и в зависимост от това, върху коя от страните се съсредоточаваме, го описваме по различен начин. То има вътрешна и външна страна. Съществува първичен творчески акт, в който човек като че ли стои пред Божието лице, и вторичен, в който като че ли стои пред лицето на хората и света. Има първична творческа интуиция, твор-

лице пред тайната на битието. После идва вторичният творчески акт, свързан с това, че човек е социално същество, идва осъществяването на творческия продукт. Например, пише се книга. И тук се изявява това, което в творчеството се нарича майсторство, изкуство. Първичният творчески акт съвсем не е изкуство. Изкуството е вторично и в него творческият огън се охлажда.

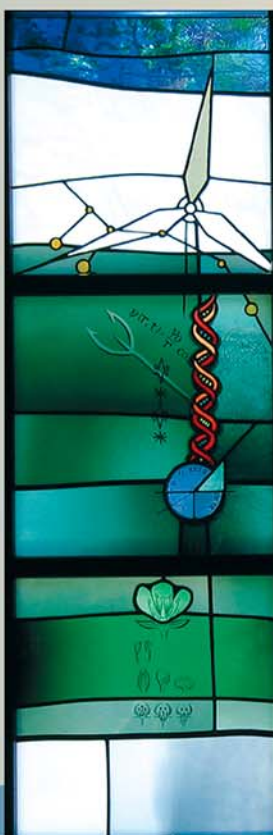
Винаги има трагично несъответствие между творческото горене, творческият огън, в който се раждат творческият замисъл, интуиция и образ, и хлада при реализацията на творчеството според "закона". Охладеност, потушаване на огъня има във всяка книга, картина, статуя, добро дело, социална институция. Вероятно в света е имало и има неосъществени творци, чийто вътрешен огън и вътрешен творчески акт е останал неизразен, не се е съз-

дал продукт. А хората смятат за творчество създаването на "охладените" вече продукти. И законът на класическото творчество изисква максимална охладеност. Творческото горене, творческият полет винаги са насочени към създаване на нов живот, ново битие, но като резултат се получават "охладени" продукти на културата - културни ценности, книги, картини, институции, добри дела. Добрите дела на практика също са охлаждане на творческият огън на любовта в човешкото сърце, както философската книга е охлаждане на творческият огън на познанието в човешкия дух. В това е трагедията и ограничеността на човешкото творчество. В тези граници е страшният съд над човешкото творчество. Вътрешният творчески акт в огненото му движение би трябвало да надмогва тежестта на

В твореца?

„Предназначението на човека“

чески замисъл на художника, когато у него звучи симфония, той съзерцава в съзнанието си живописен или поетичен образ, вижда още непостигнатото откритие или изобретение или някакъв вътрешен, все още неизразен творчески акт на любов към друг човек. В този творчески акт човекът стои пред Бога и още не се е заел с осъществяването му в света и за хората. Ако ми е дадено познание, това познание първоначално не е написаната от мен книга и не е формулираното за хората научно откритие, станало част от сферата на човешката култура. То е преди всичко моето вътрешно, съкровено познание, още неизвестно на света и неизразено за света. И само то е истинското първородно познание, моята истинска философия, когато стоя лице в

Стъклописците са на Сю Обата (Kanaga)

"света" и да бъде "преодоляване на света". Във външното си осъществяване, в продуктите на културата творческият акт е под властта на "света" и е скован от "света". Но творчеството, което е огнено движение из безкрайната свобода, трябва не само да възхожда, но и да низхожда, да предава на хората и на света това, което е възникнало чрез творческото прозрение, замисъл, образ, да се подчинява на законите за осъществяване на продуктите, на майсторството, на изкуството.

Творчеството по природата си е гениално. И човекът творец е създаден като гениално същество. Гениалността на човека отразява у него образа на Бога Творец. Гениалността не е тъждествена на гения. Гениалността не означава, че човек има неимоверен дар да пише художествени произведения или философски книги, да управлява държави или да прави открития и изобретения. Гениалността трябва да се отнесе към вътрешното творчество, а не към настоящото осъществяване

на творчеството в продукти. Гениалността е цялостна характеристика на човешката личност, а не особен дар и тя свидетелства, че човек се устремява към първоизточника си, че творческият процес у него е първороден, а не определен от социалните наслонения. Способността му за осъществяване, майсторството, изкуството може да не отговарят на това. Съединението на гениалната натура и първородният творчески процес, който води към първоизточниците, с много голяма дарба, талант за осъществяване на творчеството в продукт поражда

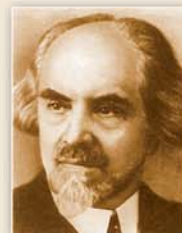
гения. Но гениална може да бъде любовта на мъж към жена, на майка към дете, гениална може да бъде грижата за близките, гениална може да бъде вътрешната интуиция на хора, която не се изразява в никакви продукти, гениален може да бъде мъчителният размисъл над въпроса за смисъла на живота и търсенето на правдата в живота. На светия човек може да бъде присъща гениалност в творчеството по отношение на самия него, в превръщането на себе си в свършено, сияйно творение, макар че може да не създаде никакви продукти на културата.

Творчество винаги предполага жертва. То винаги е самопреодоляване, излизане от пределите на своето затворено лично битие. Творецът забравя за спасението си, той мисли за свръхчовешки ценности. Най-малко от всичко друго творчеството е егоистично. При егоцентрична нагласа не можем да сътворим нищо, не можем да се отдадем на вдъхновението и да си представим един по-добър свят.

Парадоксът е в това, че аскетическият опит потапя човека в самия себе си, съсредоточава го върху собственото му свършенство и спасение, а творческият опит го отвлеча от неговото Аз и го насочва към по-висш свят. В творчеството има аскеза и самоограничение, но от друг род. Онова направление в християнството, което предлага първо да постигнеш свършенство чрез аскеза, а после да твориш, няма никаква представа за творчеството. Чрез никаква аскеза не е възможно да се постигне не само гений и талант, но дори най-малката дарба и способност. Защото творческата гениалност не се изработва, тя се дава като дарба отгоре, като благодат. От твореца се изисква творческо напрегане на първородната му свобода, а не - аскетичният подвиг на самоусъвършенстването.

Когато човек тръгне по пътя на самоусъвършенстването, все едно дали католическо, православно, толстоевско, йогистко, теософско или каквото и да било друго, той може да се окаже загубен за творчеството. Творчеството предполага забравяне на личното свършенство и жертва на личността. Пътят на творчеството е героичен, но е различен от пътя на личното усъвършенстване и спасение. Творчеството е нужно за Божието царство, за Божието дело в света, но съвсем не е нужно за личното спасение. Не е възможно да твориш, ако изпитваш единствено непрекъснато чувство за греховност и смирение. Творчество означава преход на душата в друг план на битието.

И душата може да живее едновременно в различните планове на битието, може да бъде във висините и в най-ниските точки, може да твори дръзновено и да се покайва смиренно.

Николай Бердяев